

Linnaeushof 100 jaar door Wim Nypels.

In 2025 bestaat de Linnaeushof 100 jaar. Aanleiding voor Wim Nypels hieraan een korte geschiedenis te wijden.

Op 22 februari 1901 werd de “Naamlooze Vennootschap: Bouwgrondmaatschappij “Linnaeuspark” te Watergraafsmeer” opgericht. Deze Bouwmaatschappij “Linnaeuspark” kocht al voor de officiële oprichting gronden aan in een kwart van de Watergraafsmeer, begrensd door Middenweg-Ringdijk-Langeweg (Archimedeslaan)-Nieuweweg (Galileïplantsoen-Wethouder Frankeweg).

Voor deze aangekochte gronden maakte de bouwmaatschappij plannen, inclusief de infrastructuur, met zelfs een watertoren aan de Archimedeslaan (tot 1936).

Om bewoners te trekken verhuurde “Linnaeuspark” in 1902 met gunstige voorwaarden grond aan de R.K. kerk ter hoogte van Linnaeusparkweg 52, met de verplichting om binnen vijf jaar een grote definitieve kerk te bouwen.

In 1902 werd pastoor J.F.M. Busch benoemd tot pastoor van een nieuw op te richten parochie in de Watergraafsmeer. In oktober 1902 tekende hij een contract met de Bouwmaatschappij.

De pastorie lag eerst aan de Linnaeusparkweg 41 en vanaf 1918 aan de Linnaeusparkweg 49, tegenover de noodkerk.

Het parochiebestuur ging in zee met architect Paul J. de Jongh (1869-1924). Deze ontwierp de noodkerk, gebouwd door Hillen en Roosen en ingezegend op 30 oktober 1902.

Het aantal parochianen groeide maar erg langzaam en dus drukte de eis om binnen vijf jaar een grote kerk te bouwen zwaar op de schouders van pastoor Busch. Deze eis van vijf jaar werd weliswaar verlengd tot 10 jaar, maar toch kon hij er niet aan voldoen. Busch vond zijn taak te zwaar en hij vroeg en kreeg ontslag. Hij werd pastoor in Purmerend.

In 1909 werd hij opgevolgd door Theodorus J. Zoetmulder (1862-1942).

Pastoor Zoetmulder kwam in contact met pastoor F.C. van Beukering (1869-1938) en architect Alexander.J. Kropholler (1881-1973). Pastoor Van Beukering was pastoor in de Vondelkerk.

Kropholler werd door hem gedoopt. Zijn peetvader was de bekende kunstschilder Jan Toorop.

Deze drie personen ontmoetten elkaar tijdens liturgische dagen in een Benedictijner klooster in België.

Alle drie waren voorvechters van de Liturgische Beweging, die een vernieuwing van de liturgie nastreefde. Het doel van deze beweging was om de gelovigen meer te betrekken bij de vieringen. Brede korte kerken, zonder pilaren die het zicht op het altaar beperken.

Zoetmulder wilde graag in zee gaan met Kropholler, maar hij zat contractueel vast aan Paul de Jongh.

Op 28 maart 1918 kocht het kerkbestuur de grond van de tegenwoordige Linnaeushof, van W.C. van der Kuijlen.

Er was eerder een optie voor het terrein bij de Linnaeusdwarsstraat, in de volksmond Hibsekrips. (Een van de eerste bewoners heette J. Ipsen, vandaar de naam Hipsekrips). De afbraak van de huizen zou te veel geld kosten. Toen werd gekozen voor het terrein waarop nu de Linnaeushof ligt.

Vanwege geldgebrek en omdat de oorspronkelijke plannen voor de bebouwing niet door de gemeente waren goedgekeurd, werden er aanvankelijk volkstuintjes door de parochie te huur aangeboden.

Op 1 januari 1921 werd de gemeente Watergraafsmeer geannexeerd door de gemeente Amsterdam.

Nadat de bouwplannen voor de bebouwing van de Hof in 1923 door de gemeente Amsterdam definitief waren goedgekeurd, kocht aannemer J.J.L. Rozestraten (1887-1941) op 10 maart 1924 een gedeelte van de door de parochie gekochte grond om te bouwen.

Bij het raadsbesluit van 3 september 1924 is de naam Linnaeushof vast gesteld.

Pastoor Zoetmulder verzocht de Hof te vernoemen naar Leonardus: "De Hof van Sint Leonard". De 19 martelaren van Gorcum worden ook wel "Leonardus en zijn gezellen" genoemd, naar hun woordvoerder Leonardus van Vechel, pastoor van Gorcum. Dit verzoek is niet gehonoreerd.

Vanaf 1924 werd de Linnaeushof bebouwd.

Toen pastoor Zoetmulder, de bouwpastoor van de nieuw te bouwen kerk, van de met hem bevriende wethouder Wierdels eenmaal toestemming had gekregen, werd begonnen met de bouw van de Maria Goretti-bewaarschool (Linnaeushof 46) naar een ontwerp van architect Paul de Jongh met enkele wijzigingen van de gebroeders Herman M. Kraaijvanger (1899-1978) en ir. Evert H.A. Kraaijvanger (1903-1981), beiden architect.

Deze school, gebouwd door de Amsterdamsche Aannemings Maatschappij, werd op 1 oktober 1925 door pastoor Zoetmulder ingewijd. De zusters van het Arme Kind Jezus verzorgden het onderwijs.

Al in 1918 woedde er een discussie tussen Paul de Jongh, Zoetmulder en Kropholler.

Om de discussie wat te temperen werd de architect P.J.S. Pieters (1869-1959), een parochiaan, erbij gehaald. Hij was de ontwerper van de toren van de H. Bonifatiuskerk aan het Beukenplein.

De verschillen van mening waren echter groot en de samenwerking lukte niet.

Op 2 februari 1924 overleed de Jongh. Pieters werd nu door pastoor Zoetmulder verzocht zich terug te trekken, wat deze deed.

Jan Rozestraten, de aannemer van bijna alle woningen van de Hof, koos ook voor Kropholler. Kropholler kon zijn gang gaan, nadat het kerkbestuur vanwege onenigheid met pastoor Zoetmulder ontslag had genomen. Alleen kerkmeester Antonius Canta stond achter de keuze om met Kropholler verder te gaan. (De drie luidklokken van de Hofkerk zijn genoemd naar Johannes (Busch), Theodorus (Zoetmulder) en Antonius (Canta)).

In 1927 begon aannemer Jan Rozestraten met de bouw van de huizen aan de Linnaeushof.

Op 5 juli 1927 kwam de definitieve opdracht voor kerk en pastorie.

Eerst verschenen de huizen evenwijdig aan de Middenweg (Linnaeushof 49-92 en Wethouder Frankeweg 3-7), daarna, in 1929, de huizen loodrecht op de Middenweg tot aan het poortje en dan verder evenwijdig aan de Linnaeusparkweg (Linnaeushof 7-18 en 19-30).

Kerk en pastorie (Linnaeushof 93-94) volgden en ter afsluiting in 1930 de herenhuizen (Linnaeushof 95-100). Alle huizen zijn ontworpen door Kropholler.

De interieurs zijn waarschijnlijk van Rozestraten.

Het kerkgebouw is een driebeukige georiënteerde kruisbasiliek.

De plattegrond van de kerk heeft de vorm van een Latijns kruis, de as van het kerkgebouw staat op de oost-west lijn, naar het oosten gericht (georiënteerd).

De kerk is opgedragen aan de heilige martelaren van Gorcum, 19 priesters en broeders die na de inname van Den Briel vanuit Gorcum op 9 juli 1572 zijn opgehangen in een turfschuur aan de rand van Den Briel.

Deze oorlogsslachtoffers zijn in 1675 zalig en in 1867, tegen de uitdrukkelijke wens in van het Nederlands episcopaat, door paus Pius IX heilig verklaard. Pius IX wilde de Nederlanders te vriend houden omdat veel Nederlandse jongemannen als zouaaf vochten in het pauselijke leger. Er heerste in die tijd een sterk anti-roomse stemming in Nederland vanwege het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Deze instelling leidde tot een kabinetscrisis (Thorbecke), vanwege anti-roomse sentimenten.

Het klooster (1930-1931) is van de hand van de gebroeders Kraaijvanger.

Het klooster is vernoemd naar de stichtster van de orde van de Zusters van het Arme Kind Jezus, de in Aken geboren Clara Fey (1815-1894).

Naast de ingang van de Sint Lidwinaschool (Linnaeushof 45) staat op een sokkel het beeld van het Arme Kind Jezus. Het stelt het Jezuskind voor op 12-jarige leeftijd met in de linkerhand een wereldbol, terwijl hij met de rechterhand de kinderen zegent die iedere dag langs komen op weg naar school. Op 9 november 1945 is het beeldje geplaatst. Een broer van één van de zusters beloofde in 1945 dat hij uit dankbaarheid voor verkregen gunsten boven de ingang van het klooster op de console een beeldje van het Kind Jezus zou plaatsen. Hij bestelde het beeld bij Spee in Utrecht. Kort na de verkoop van het klooster, op 25 augustus 1987, is dit beeld verwijderd, maar op 28 september 2005 is het terug geplaatst. Op 4 december 2005 is het beeldje officieel onthuld en door pastor Nico Essen ingezegend. Tijdens een hevig onweer in 1976 sloeg de bliksem in het verlichte kruis van het klooster. Vanaf die tijd stond de klok van de toren stil. In augustus 2016 is de klok gerepareerd in opdracht van de huidige bewoners van het klooster. Een sierraad voor de Hof.

De Lidwinaschool is van Jacques Duncker en de gebroeders Kraaijvanger (Linnaeushof 45).

Deze school is in september 1926 ingewijd.

Pastoor Zoetmulder kwam uit Schiedam en Lidwina is ook afkomstig uit deze stad. Ze is één van de weinige Nederlandse heiligen.

De school is een voorbeeld van de Amsterdamse school.

In 1932 werd de Clara Feyschool van de gebroeders Kraaijvanger ingewijd (Linnaeushof 47-48). Met de bouw van Linnaeushof 31-42, genaamd de "nieuwbouw" in 1935 was de Hof volgebouwd. Deze nieuwbouw is ontworpen door de aannemer zelf met enkele aanwijzingen van Kropholler.

De nummers 1 tot en met 4 ontbreken.

Linnaeushof 5 en 6 zijn gebouwd in 1966.

Nummer 43 ontbrak. Sinds verbouwing van het zusterhuis tot appartementen in 2001 is een deel van het pand genummerd in 43-44.

De tennisbaan dateert uit de bouwtijd van de Hof. De tennisbaan werd vroeger in de winter opgespoten met water en als ijsbaan gebruikt.

Kropholler was een autodidact op het gebied van de architectuur en begon zijn carrière als timmerman. Geïnspireerd door Berlage ontwierp hij in een stijl waarbij enerzijds eenvoud en baksteen centraal stonden en anderzijds steunberen en trapgevels extra groot werden uitgevoerd. Naast kerken heeft hij raadhuizen gebouwd (Medemblik, Waalwijk). Zijn stijl wordt wel aangegeven als traditioneel of berlagiaans.

De huizen bleken na de oplevering in 1927-1928 vanwege de slechte huizenmarkt niet te verkopen. De aannemer bleef daarom eigenaar van de woningen.

Hij verhuurde de woningen aan ambtenaren, onderwijzers en kleine middenstanders.

In mei 1980 bood het aannemingsbedrijf alle woningen via een tussenbedrijf, genaamd Hoba, aan de huurders te koop aan.

Een groot gedeelte van de woningen werd gekocht door particulieren, meestal de bewoners. Een deel van de woningen kwam na procedures vanwege verwaarlozing van de panden in bezit van de gemeente Amsterdam, die de exploitatie in handen gaf van de Woningstichting Patrimonium, later opgegaan in Rochdale.

Patrimonium ontwikkelde plannen om de woningen te renoveren. Volgens die plannen zouden de houten kozijnen van de ramen in aluminium worden omgezet. Ook de karakteristieke roedenverdeling van de ramen zou verdwijnen. De bewoners zagen dit als een ernstige aantasting van monumentaliteit en eenheid van de Hof. De bewoners namen contact op met het Stadsdeel Watergraafsmeer. De verantwoordelijke wijkwethouder Jan van Dijk, bleek bereid de extra kosten

voor passende ramen voor zijn rekening te nemen als de meerderheid van de bewoners zich zou verenigen.

De Vereniging tot Behoud van de Linnaeushof werd in maart 1990 opgericht en een meerderheid van de bewoners werd lid.

De wijkwethouder hield zijn woord: de houten kozijnen bleven gehandhaafd en de roedenverdeling bleef intact.

Na deze eerste actie heeft de vereniging nog een aantal belangrijke successen behaald, zoals bij de herinrichting van de Hof, waardoor er geen parkeerplaatsen verloren gingen.

Ook werden de oude trottoirbanden van natuursteen hergebruikt plus de originele klinkers.

Bij de herbestrating werd rekening gehouden met de rooilijnen. Verder is er van afgezien om allerlei stenen en betonnen obstakels op straat te plaatsen. De straatlantaarns zijn in overleg uitgekozen.

De Vereniging heeft haar doelstelling inmiddels verruimd.

Naast het streven tot het behoud van de architectuur van de Linnaeushof, wordt ook de behartiging van de leefbaarheid van de Linnaeushof als woongemeenschap nagestreefd.

De Hofkerk is op 15 april 1999 als Rijksmonument aangewezen. In 2001 werd de kerk aangewezen tot Kanjermonument. Na een aantal insprekavonden is de Hof per 12 januari 2016 aangewezen als Gemeentelijk Monument.

Vóór deze aanwijzing was alleen de voorgevel van de woningen beschermd, in het kader van de zogenaamde ordekaarten. Door de aanwijzing tot gemeentelijk monument is naast de buitenzijde ook het interieur aangewezen tot beschermd monument.

Dat wil zeggen dat voor elke belangrijke wijziging van in- en exterieur toestemming moet worden gevraagd bij de gemeente (Monumenten & Archeologie).

Literatuur

- *Hendriksen, A., Watergraafsmeer, binnenzee, polder, lustoord, stadsdeel, pag. 86-90, Linnaeusboekhandel, Amsterdam, 1998.*
- *Kleijn, P., 1862-1942 Theodorus Zoetmulder bouwpastoor H.H. Martelaren van Gorcum, Amsterdam Watergraafsmeer, Eigen uitgave, Nijmegen 2002.*
- *Kruizinga, J.H., 350 jaar Watergraafsmeer, pag. 180, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 1979.*
- *Nypels, W., Het kerkgebouw van de H.H. Martelaren van Gorcum, eigen uitgave, 1999.*
- *Spaan, C. 75 Martelaren van Gorkum, Watergraafsmeer, uitgave van de parochie, 1977.*

Gevelstenen Linnaeushof.

De tegeltableaus aan de voorzijde van het kerkgebouw boven de ingangen en de wijzerplaat zijn ontworpen door Julie (Julie Louise Clarisse) Kropholler (1894-1963), zuster van Alexander. Zij ontwierp ook de tableaus die zijn geplaatst in de gevels van de woningen van de Hof.

In de Griekse oudheid waren de volgende planeten bekend: Mercurius, Venus, Mars, Jupiter en Saturnus. Zon en Maan werden ook mee gerekend, waardoor het aantal zeven werd.

Zeven planeten in de tijd dat de mensen dachten dat de aarde het centrum was van het heelal en dat de zon en de maan onder deze zeven planeten behoorden.

De zeven planeten wijzen naar de zeven dagen van de week.

De volgorde van de geplaatste gevelstenen is gelijk aan de volgorde van de dagen van de week volgens de Franse benaming.

Twee planeten zijn later ontdekt: Uranus en Neptunes.

Deze gevelstenen staan apart in het straatdeel 95-100.

DE ZON: koning met stralenkrans, scepter en wereldbol, Linnaeushof 76-77. Zondag.
DE MAAN: jonge vrouw met maansikkel, hoorn en kandelaar, Linnaeushof 74-75. Maandag.
MARS: oorlogsgod, schreeuwende krijger met schild en lans. Linnaeushof 72-73. Dinsdag (Mardi).
MERCURIUS: god van de handel. Boodschapper. Reistas en de staf door twee slangen omwonden (caduceus) Gevleugelde helm. Linnaeushof 70-71. Woensdag (Mercredi).
JUPITER: oppergod. Oude man met lange baard met kroon. Bliksemschichten en donderwolken. Scepter in linkerhand. Linnaeushof 68-69. Donderdag (Jeudi).
VENUS: Jonge vrouw die in de spiegel kijkt. Linnaeushof 66-67. Vrijdag (Vendredi).
SATURNUS: god van de landbouw en uitgezaaide granen. Man met baard met sikkel en in zijn rechterhand een brood(?). Zaterdag, Samedi, Saturni dies=dag van Saturnus.
NEPTUNUS: god van de zee. In zijn rechterhand de drietand en een golf over zijn hoofd. Linnaeushof 95. Pas ontdekt in 1846.
URANUS: Griekse god van de hemel. Man achter de wolken. Linnaeushof 100. Deze planeet is later ontdekt met een telescoop.

Literatuur

- *Dijk, Jan, Gevelstenen op het Linnaeushof, Vrienden van Watergraafsmeer, 8 april 2019.*

Linnaeushof .

Gemeentelijk monument 2016, met uitzondering van nr. 45. Rijksmonument 93 en 94.
7-30. 1927-1928. Kropholler.
31-42. 1935. J. Rozestraten met aanvullingen door Kropholler.
43-44. 1930-1932. Klooster. Herman M. en ir. Evert H.A. Kraaijvanger.
45. 1926. Sint Lidwinaschool Jacques Duncker en gebr. Kraaijvanger. Amsterdamse school.
46. 1925. Maria Gorettischool, Paul de Jongh.
47-48. 1932. Mavo Oost (vroeger Clara Feijschool) H.M. en ir. E.H. Kraaijvanger.
49-92. 1927-1928 samen met Wethouder Frankeweg 3-7. Kropholler.
93-94. 1927-1929. Kerk en pastorie. Kropholler, Rijksmonument 1999.
95-100. 1930. Herenhuizen. Kropholler.

***

6-9-2024